

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA 3 (P3)

NYENYANYANA/NYENYANKULU 2011

TIMARAKA: 100

NKARHI: tiawara ti2½

Papila leri ri na 8 wa tipheji.

SWITSUNDZUXO

1. Papila leri ri avanyisiwile hi swiyenge swinharhu:

XIYENGE XA A:	Switshuriwa swa switsalwana	(50)
XIYENGE XA B:	Switshuriwa swa switsalwambiko swo leha	(30)
XIYENGE XA C:	Switshuriwa swa switsalwambiko swo koma	(20)
2. U languteriwa ku hlamula xivutiso XIN'WE eka xiyenge xin'wana na xin'wana.
3. Hlamula swivutiso hinkwaswo hi ririmi ra Xitsonga.
4. Sungula ku hlamula xivutiso XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA u tlhela u nkhwatihata emakumu ka xiyenge xin'wana na xin'wana.
5. Nombora nhlamulo hilaha swivutiso swi nomboriweke hakona. Nyika nhlamulo yin'wana na yin'wana nhlokomhaka leyi faneleke.
6. Endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala ntirho wa wena. Tirhisa pheji yin'we ntsena ku kombisa leswi u kunguhatiseke xiswona xitsalwana xa wena. Le henhla ka pheji leyi ku fanele ku tsariwa hi maletere lamakulu leswaku i NKUNGUHATO. U nga tirhisa mimepe yo hlengeleta miehleketo.
7. Tsala hi vurhon'wana (swi saseka no vonaka), u landzelela milawu leyi faneleke ya mapeletelo, mahikahatelo na mavumbelo ya swivulwa.
8. Landzelela swiletelo leswi andlariweke eka xivutiso xin'wana na xin'wana.
9. Tirhisa kwalomu ka 80 wa timinete eka XIYENGE XA A, 40 wa timinete eka XIYENGE XA B na 30 wa timinete eka XIYENGE XA C.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA SWITSALWANA

XIVUTISO XA 1

Swiletelo:

- Hlawula nhlokomhaka yin'we ntsena leyi u yi twisisaka swinene, u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 250 – 300 wa marito.

- 1.1 Kombisa mihandzu ya ku va tiko ra Afrika-Dzonga ri rhurherile Khapu ya Misava ya ntlangu wa bolo ya milenge. [50]

KUMBE

- 1.2 Aneka miehleketo ya wena ya ku va vadyondzi va ya na tiselulafoni eswikolweni hi nkarhi wa tidyondzo. [50]

KUMBE

- 1.3 Mavandla ya lavantshwa ya Afrika-Dzonga hi wona ya lawulaka tiko. Tsala u pfumela kumbe u kaneta mhaka leyi. [50]

KUMBE

- 1.4 Hlamusela ku pfuna kumbe ku onha ka muzavalazo etikweni. [50]

KUMBE

- 1.5 Rungula hi ta nghozi ya bazi leyi u nga tshama u yi vona. [50]

KUMBE

- 1.6 Ku humesiwa ka mbuyelo wa Giredi ya 12 eka maphephahungu swi koxile vutomi bya vana vo tala. Rungula hi mhaka leyi hi ku ya hi leswi u nga tshama u swi twa kumbe ku swi vona. [50]

KUMBE

- 1.7 Hi ku pfuniwa hi xifaniso lexi nga laha hansi paluxa nkoka wa micino ya ndhavuko erixakeni.

[Xifaniso lexi xi huma eka nkandziyiso wa va ka Nova Development Corporation]

[50]

KUMBE

- 1.8 Xifaniso lexi nga laha hansi i xikombiso xa vukorhokeri bya le xibedhlele. Hi ku vona ka wena xana swibedhlele swi tirha hi ndlela ya kahle ke? Seketela nhlamulo ya wena.

[Xifaniso lexi xi huma eka nkandziyiso wa va ka Nova Development Corporation]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A:

50

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO LEHA

XIVUTISO XA 2

Swiletelo:

- Hlawula nhlokomhaka yin'we ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 120 – 150 wa marito.
- Sungula nhlamulo ya wena eka PHEJI YINTSHWA.

2.1 Papila ra mafundza

Hi ku leteriwa hi adirese leyi nga laha hansi, tsala papila u endla xikombelo xo amukeriwa eka yunivhesiti ya Pitori.

University of Pretoria
Department of African Languages
PRETORIA
0002

[30]

KUMBE

2.2 N'wangulano

Lulamisa n'wangulano lowu veke kona exikarhi ka vafana vambirhi lava hlaleleke kumbe va yingiseleke ntlangu exikarhi ka xipanu xa Kaizer Chiefs na Orlando Pirates.

[30]

KUMBE

2.3 Memorandamu

Tanihi murhangeri wa vandla ra vuyimeri bya vadyondzi (RCL), tsalela nhloko ya xikolo hi swivilelo leswi mi nga na swona.

[30]

KUMBE

2.4 Xiviko

Tanihi mukhomi wa nkwama wa lavantshwa ekerekeni ya n'wina, nyika xiviko xa xiyimo xa timali.

[30]

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 30

XIYENGE XA C: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO KOMA

XIVUTISO XA 3

Swiletelo:

- Hlawula nhlokomhaka yin'we leyi u yi twisisaka swinene, kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va kwalomu ka 80 – 100 wa marito.

3.1 Xinavetiso

Tsala xinavetiso xa mbhukuto wa swixavisiwa lowu nga ta va kona evhengeleni ra le kusuhi na le ka n'wina.

[20]

KUMBE

3.2 Swileriso

U murhangeri wa vantshwa ekerekeni ya n'wina, kutani longoloxa swileriso leswi faneleke ku landzeleriwa hi vantshwa hi nkarhi wa mpfuxelelo.

[20]

KUMBE

3.3 Fomo

U kumile basari eka mphikizano lowu a wu kondleteriwe hi va ka ABSA. Kopunula kutani u tata fomo leyi landzelaka leyi va kombeleke leswaku u va rhumela yona.

FOMO YA KA ABSA

MAVITO:	
XIVONGO:	
RIMBEWU:	
SIKU RO VELEKIWA:	
NOMBORO YA PASI:	
ADIRESE YA POSO:	
ADIRESE YA VUTSHAMO:	
VITO RA XIKOLO:	
TIDYONDZO LETI NDZI	
DYONDZAKA TONA:	
RIHANYU:	
VUXOKOXOKO BYA LAVA	
VA NDZI TIVAKA:	
1. MAVITO:	
NOMBORO YA RIQINGHO:	
2. MAVITO:	
NOMBORO YA RIQINGHO:	
NSAYINO:	
SIKU:	

[20]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 20
NTSENGO WA TIMARAKA: 100